

ZNAJOMOŚĆ PRAW PACJENTA WŚRÓD STUDENTÓW RATOWNICTWA MEDYCZNEGO

WHAT DO STUDENTS OF EMERGENCY MEDICAL SERVICES KNOW ABOUT THE RIGHTS OF PATIENT?

Piotr Boroń, Marcin Mikos

Wydział Lekarski i Nauk o Zdrowiu, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie

DOI: <https://doi.org/10.20883/ppnoz.2018.22>

STRESZCZENIE

Znajomość praw pacjenta wymagana jest od osób wykonujących zawody medyczne, jak również od osób przygotowujących się do wykonywania tych zawodów. Studenci, w tym studenci kierunku: ratownictwo medyczne, mając kontakt z pacjentami, powinni mieć niezbędną wiedzę w tym obszarze. Badaniem dotyczącym znajomości praw pacjenta objęto grupę 50 studentów kierunku: ratownictwo medyczne. Wykazano konieczność wzmocnienia kształcenia w zakresie praw pacjenta na studiach ratowniczych.

Słowa kluczowe: prawa pacjenta, ratownicy medyczni.

ABSTRACT

Knowledge of patient's rights is required from people performing medical professions, as well as those preparing to perform them. Students, including student who are training to be paramedics and will be working directly with patients should have the necessary knowledge in this area. The results of the survey completed by a group of 50 students of the medical emergency services subject, presented the necessity to strengthen education in the field of patient's rights at rescue studies.

Keywords: patient's rights, paramedics.

Wprowadzenie do problematyki

Prawa pacjenta to zespół uprawnień przysługujących w równym stopniu każdemu człowiekowi z tytułu korzystania ze świadczeń zdrowotnych. Prawa pacjenta normują relacje pomiędzy świadczeniodawcą (podmiotem leczniczym, instytucją, osobą fizyczną świadczącą usługi medyczne) a pacjentem¹.

Prawa pacjenta stanowią szczególny rodzaj regulacji prawnej, której znajomość wymagana jest nie tylko od osób wykonujących zawody medyczne, ale jak też przygotowujących się do ich wykonania, które z racji kontaktów z pacjentami, powinny posiadać niezbędną wiedzę prawną w tym obszarze.

Dla ratowników medycznych, obok ustawy o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta z 6 listopada 2008 r., źródłem praw pacjenta jest także ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym². Zgodnie z jej treścią ratownik

medyczny zyskał prawo do wglądu do dokumentacji medycznej pacjenta. Do tej pory ratownicy medyczni byli pominięci w zapisach Ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Stwarzało to dla ratowników absurdalną i niebezpieczną sytuację ponieważ do prawidłowego rozpoznania stanu zagrożenia życia zdrowia niejednokrotnie konieczne było pozyskanie informacji o przebiegu dotychczasowego leczenia pacjenta. Ponadto, od 2016 r. ratownik medyczny posiada prawo do uzyskiwania od lekarzy, felczerów oraz pielęgniarek i położnych informacji o stanie zdrowia pacjenta, rozpoznaniu, proponowanych metodach diagnostycznych, leczniczych, rehabilitacyjnych, zapobiegawczych i dających się przewidzieć następstwach podejmowanych świadczeń zdrowotnych, w zakresie jakim jest to niezbędne do wykonywania medycznych świadczeń ratunkowych.³ Zapis ten ma nie tylko praktyczne znaczenie np. przy podejmowaniu przez zespół podstawowy

¹ Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417).

² Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

³ M. Mikos, G. Juszczyk, A. Czerw, Nowe prawa i obowiązki ratowników medycznych w świetle nowelizacji ustawy o PRM, Journal of Education, Health and Sport 2016 6(2), s. 312.

transportu między szpitalnego, ale także podkreśla rangę zawodu ratownika medycznego.⁴

Ratownik medyczny jednoznacznie wskazany został jako merytoryczny partner dla lekarza w procesie opieki medycznej nad pacjentem.⁵ Ponadto, ratownicy medyczni zobowiązani zostali do informowania pacjenta o przysługujących mu prawach co wiąże się bezpośrednio z koniecznością biegłej znajomości zagadnień prawnych przez paramedyków wynikających m.in. z Ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego⁶, czy też Ustawy o chorobach zakaźnych.⁷ Ratownikom medycznym w podstawowym zespole ratownictwa medycznego przypisany został obowiązek udzielania pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu albo osobie wskazanej przez pacjenta informacji o stanie zdrowia pacjenta, w zakresie związanym z podejmowaniem medycznych czynności ratunkowych.⁸

Wprowadzone zmiany w przepisach prawa ocenić należy jako pozytywny krok mający na celu pełne unormowanie statusu i zadań ratowników medycznych w polskim systemie ochrony zdrowia. Dodatkowe uprawnienia i prawa ratowników medycznych wiążą się jednocześnie z nowymi obowiązkami, które wymagają od osób wykonujących ten zawód należytej staranności w działaniu oraz znajomości przepisów prawa, w tym w szczególności ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.⁹

Metodologia badania

Przedmiotem badania była znajomość praw pacjenta wśród studentów ratownictwa medycznego. W celu zbadaania opinii studentów ratownictwa medycznego na temat znajomości praw pacjenta wybrano metodę sondażu diagnostycznego. Kafeteria odpowiedzi kwestionariusza ankiety posiadała pytania zamknięte i otwarte.

⁴ Tamże, s. 313.

⁵ Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

⁶ Dz. U. 1994 nr 111 poz. 535.

⁷ Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

⁸ Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 nr 191 poz. 1410).; Ustawa z dnia 25 września 2006 roku o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. z 2013 r. poz. 757).

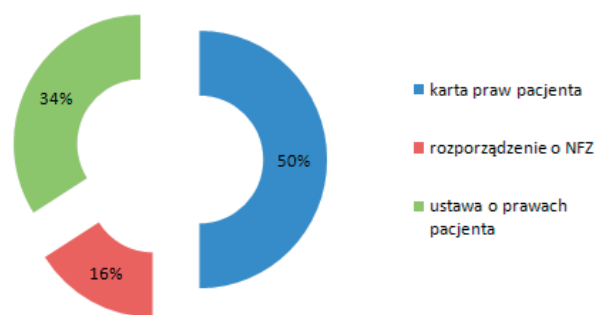
⁹ M. Mikos, G. Juszczyk, A. Czerw, Nowe prawa i obowiązki ratowników medycznych w świetle nowelizacji ustawy o PRM, *Journal of Education, Health and Sport* 2016 6(2), s. 319.

Badaniami ankietowymi objęto 50 studentów ratownictwa medycznego. Wśród respondentów było 16 (32%) mężczyzn i 34 kobiety (68%). Najliczniejszą grupę badanych tworzyli studenci będący na trzecim roku studiów – 48%, a 28% stanowili studenci pierwszego roku. Najmniejszą grupą byli studenci drugiego roku – 24%.

Zdecydowana większość studentów – 60% uczestniczyła w zajęciach z zakresu prawa pacjenta. Jednak aż 40% studentów deklarowała, że jeszcze nie uczestniczyła w tego rodzaju zajęciach. W ramach dotychczasowych zajęć studenci odbywali zajęcia kliniczne z udziałem pacjentów – aż 68%. Natomiast 32% badanych twierdziło, że dotychczas nie odbywali takich zajęć.

Wyniki badania

Badanych zapytano o to, w jakich dokumentach uregulowano najważniejsze prawa pacjenta. Najwięcej badanych uważało, że najważniejszym dokumentem regulującym prawa pacjenta jest karta praw pacjenta – 50% respondentów. Ustawę o prawach pacjenta za najważniejszy dokument regulujący prawa pacjenta uznało 34% badanych, a zdaniem 16% badanych to rozporządzenie NFZ jest najważniejszym dokumentem regulującym prawa pacjenta.

Rycina 1. Dokumenty regulujące najważniejsze prawa pacjenta w opinii badanych. Źródło: Opracowanie własne

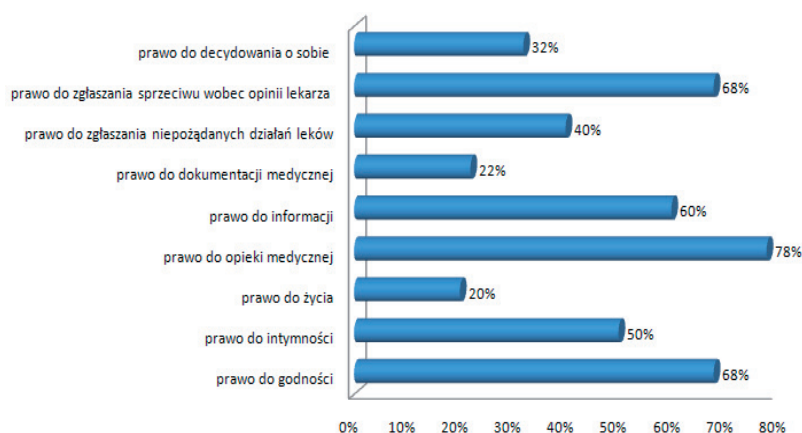
Kolejne pytanie dotyczyło wskazania przez uczestników badania pięciu najważniejszych praw pacjenta w ratownictwie medycznym. Najczęściej wymienianymi przez badanych, jako najważniejsze prawa pacjenta, były: prawo do świadczeń zdrowotnych, prawo do informacji, prawo do dokumentacji medycznej, prawo do życia, prawo do opieki duszpasterskiej, prawo do wyrażania zgody na udzielanie świadczeń zdrowotnych, prawo do poszanowania godności i intymności pacjenta.

Tabela 1. Najważniejsze prawa pacjenta w opinii badanych

Prawa pacjenta	Ilość badanych
Prawo do świadczeń zdrowotnych	100%
Prawo do informacji	96%
Prawo do zgłaszania działań niepożądanych produktów leczniczych	22%
Prawo do tajemnicy informacji	60%
Prawo do wyrażania zgody na udzielanie świadczeń zdrowotnych	78%
Prawo do poszanowania godności i intymności pacjenta	72%
Prawo do dokumentacji medycznej	90%
Prawo do zgłaszania sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza	50%
Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego	12%
Prawo do opieki duszpasterskiej	82%
Prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie	8%
Prawo do życia	86%
Prawo wypisu na własne żądanie	4%
Prawo do możliwości wyboru zakładu leczniczego	4%
Prawo do odszkodowania	6%
Prawo do wyboru lekarza prowadzącego	2%
Prawo do poczucia bezpieczeństwa	2%
Prawo do bezpłatnego leczenia	2%
Prawo do anonimowości	4%

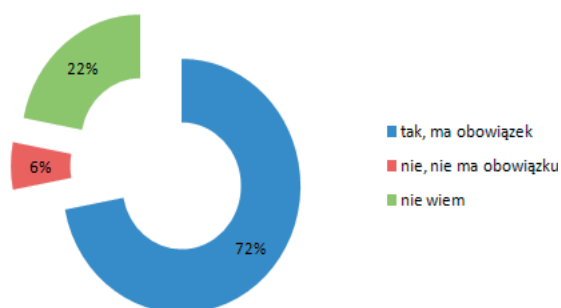
Źródło: opracowanie własne

W opinii badanych najczęściej naruszonymi prawami pacjenta są: prawo do opieki medycznej (78%), prawo do godności (68%) oraz prawo do zgłaszania sprzeciwu wobec opinii lekarza (68%). Spośród pięćdziesięciu badanych aż 60% uważa, że najczęściej łamanym prawem pacjenta jest prawo do informacji, a 50% że prawo do intymności. O łamaniu prawa do zgłaszania działań niepożądanych leków mówiło 40% badanych. Znacznie rzadziej łamane są praw do decydowania o sobie (32%), prawo do dokumentacji medycznej (22%) oraz prawo do życia (20%).

Rycina 2. Najczęściej łamane prawa pacjenta w opinii badanych. Źródło: Opracowanie własne

O tym, że ratownik ma obowiązek poinformować pacjenta o jego prawach wiedzę posiada aż 72% badanych. Odpowiedzi na to pytanie nie znało 22% badanych, a 6% badanych twierdziło, że ratownik medyczny nie ma obowiązku informować pacjenta o przysługujących mu prawach.

Rycina 3. Opinia badanych na temat informowania pacjenta o jego prawach przez ratownika medycznego. Źródło: Opracowanie własne

Większość respondentów zna konsekwencje naruszenia praw pacjenta. Wśród badanych aż 78% wie, co grozi pracownikom podmiotów leczniczych za naruszenie praw pacjenta. Jednak 22% badanych nie wie, co grozi personelowi opieki zdrowotnej za naruszenie praw pacjenta.

Kolejne pytanie dotyczyło najważniejszych zadań Rzecznika Praw Pacjenta. Zdaniem badanych najważniejszym zadaniem Rzecznika Praw pacjenta jest dbanie o prawa pacjenta, dbanie o ich przestrzeganie, dbanie o dobro pacjenta. Na drugim miejscu badani umieścili kontrolę dotyczącą przestrzegania prawa pacjenta. Jednym z ważniejszych zadań rzecznika, zdaniem badanych, jest monitorowanie naruszania praw oraz reprezentowanie pokrzywdzonych pacjentów. Kolejnym ważnym zadaniem Rzecznika, w opinii badanych, jest rozpowszechnianie praw pacjenta. Kolejnymi ważnymi zadaniami Rzecznika są: kontrola czy placówka przestrzega praw pacjenta, po-

dejmowanie skutecznych działań na rzecz ochrony praw pacjentów, podnoszenie poziomu wiedzy o prawach pacjenta, stały rozwój zapewniający osiągnięcie satysfakcji klienta, przedstawianie właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oraz samorządom zawodów medycznych ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw pacjenta, prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów, analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy.

Z kampanią społeczną dotyczącą praw pacjenta miało styczność 48% badanych. Nie miało styczności z taką kampanią aż 52% badanych.

Zdaniem 66% respondentów takie kampanie społeczne, informujące o prawach pacjenta są pożądane i potrzebne. Natomiast 34% uważa, że takie kampanie są zbędne.

Dyskusja

Prawa pacjenta stanowią ważny dział prawa medycznego. Określają status pacjenta w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych.¹⁰ Definicja praw pacjenta obejmuje wszystkie osoby, niezależnie od tego czy są dotknięte chorobą czy też są zdrowe, ale zwracają się o udzielanie świadczeń zdrowotnych.¹¹ Katalog praw pacjenta w Polsce jest zbliżony do zalecanego standardu międzynarodowego i europejskiego. Przestrzeganie praw jest obowiązkiem organów publicznych, Narodowego Funduszu Zdrowia, osób wykonujących zawód medyczny, a także podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych.¹²

Znajomości praw pacjenta jest nieodłączną częścią pracy oraz wiedzy ratownika medycznego. Wyniki przeprowadzonych badań pokazują, że studenci pierwszych roczników ratownictwa medycznego nie posiadają jeszcze wystarczającej i potrzebnej wiedzy dotyczącej praw pacjenta. Studenci drugiego i trzeciego roku posiadają już dość dużą wiedzę dotyczącą praw pacjenta. Ich znajomość praw pacjenta może wynikać zarówno z wiedzy zdobytej na zajęciach jak i z praktyk odbytych na oddziałach ratunkowych czy zakładach opieki, szpitalach. Studenci ratownictwa medycznego doskonale znają ustawy, w których jest mowa o prawach pacjenta. Badani studenci, bez żad-

nych problemów wskazywali pięć najważniejszych, w ich opinii, praw pacjenta. Respondenci mieli podzielone zdania, co do łamania poszczególnych praw pacjenta, jednak każdy badany stwierdził, że prawa pacjenta są łamane. Badani studenci pierwszego roku ratownictwa medycznego nie posiadali wiedzy na temat informowania pacjenta przez ratownika medycznego o jego prawach. Badani studenci wyższych roczników posiadali już ową wiedzę. Kilku badanych studentów nie wiedziało czy ratownik medyczny ma obowiązek informować pacjenta o jego prawach.

Zdecydowanie większa część badanych studentów deklarowała, że posiada wiedzę na temat konsekwencji i kar za naruszenie praw pacjenta. Badani studenci pierwszych roczników studiów nie posiadali wiedzy nt konsekwencji naruszania praw pacjenta.

Interesującym jest, że większość badanych studentów ratownictwa medycznego nie miała żadnej styczności z kampanią informującą o prawach pacjenta. Jednak zdecydowana większość badanych studentów uważa, że takie kampanie są potrzebne i pożądane.

Wnioski

1. Konieczne jest teoretyczne i praktyczne wzmocnienie kształcenia w zakresie praw pacjenta na studiach na kierunku praw pacjenta.
2. Niezbędne jest uświadamianie studentom obowiązków wynikających z konieczności przestrzegania praw pacjenta zarówno na etapie studiów na kierunku ratownictwo medycznego, w ramach zajęć praktycznych z udziałem pacjentów w szpitalach i zespołach ratownictwa medycznego, jak również na etapie wykonywania zawodu ratownika medycznego.
3. Niezbędne jest prowadzenie kampanii edukacyjnych dotyczących praw pacjenta w ratownictwie medycznym skierowanej do personelu medycznego oraz samych pacjentów.

Piśmiennictwo

1. Boratyńska M., Konieczniak P., Prawa pacjenta, Warszawa 2000.
2. Boś J., Trzpiel K., Prawa pacjenta, Magazyn Pielęgniarki/Położne 2011/10.
3. Gajewski W, Z problematyki bioetycznej, Eskulap Świętokrzyski 3/2005.
4. Jacek A., Ożóg K., Przestrzeganie praw pacjenta przez personel medyczny, Hygeia Public Health 2012, 47/3.
5. Karkowska D. (red.), Poradnik o prawach pacjenta, Warszawa 2013.
6. Karkowska D., Ustawa o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Komentarz, Warszawa 2012.
7. Kozyra O. i in., Znajomość praw pacjenta wśród pacjentek oddziałów położniczo-ginekologicznych, Zdrowie i Dobrostan 1/2014.

¹⁰ A. Jacek, K. Ożóg, Przestrzeganie praw pacjenta przez personel medyczny, Hygeia Public Health 2012, 47/3, s. 264.

¹¹ I. Tułodziecka, Przestrzeganie praw pacjenta podstawą partnerstwa, w: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. Konferencja naukowa: „Prawa pacjenta – czy są dostatecznie chronione”, Warszawa 2003, s. 41.

¹² A. Jacek, K. Ożóg, Przestrzeganie praw pacjenta przez personel medyczny, Hygeia Public Health 2012, 47/3, s. 270.

8. Kujawa E., Łuków P., Prawa pacjenta, powinności lekarza, w: Zdrowie publiczne. Wybrane zagadnienia. TOM II, J. Opolski (red.), Warszawa 2011.
9. Mikos M., Juszczak G., Czerw A., Nowe prawa i obowiązki ratowników medycznych w świetle nowelizacji ustawy o PRM, *Journal of Education, Health and Sport* 2016 6(2).
10. Nesterowicz M., *Prawo medyczne*, Toruń 2010.
11. Pieter J., *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław –Warszawa 1990.
12. Pilch T. *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001.
13. Rzecznik Praw Pacjenta, Liczba zgłoszeń wpływających do biura, <https://www.bpp.gov.pl/> (dostęp 2.05.2017).
14. Tułodziecka I., Przestrzeganie praw pacjenta podstawą partnerstwa, w: *Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. Konferencja naukowa: „Prawa pacjenta – czy są dostatecznie chronione”*, Warszawa 2003.
15. Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta z 6 listopada 2008 roku (Dz. U. 2009 Nr 52 poz. 417).
16. Ustawa z dnia 25 września 2006 r. o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. z 2013 r. poz. 757).

Zaakceptowano do edycji:
Zaakceptowano do publikacji:

Adres do korespondencji:

Marcin Mikos
Department of Emergency Medical Services, Faculty of Medicine
Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University, Poland
Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1
30-705 Kraków, Poland
e-mail: marcin.mikos@mp.pl
(+48) 12 252 45 05